

ที่มาของปุโรหิต

ความหมายของคำศัพท์ปุโรหิต

พราหมณ์ปุโรหิต เป็นพราหมณ์ผู้ให้คำแนะนำในการทำพิธีทางศาสนาที่พระราชาทรงเลือกไว้ประจำราชสำนัก ทำหน้าที่สวดอ้อนวอนต่อเทพเจ้าให้พระราชาชนะเข้าศึกษาศึกษาในขณะทำสงคราม¹ ผู้ที่จะได้เป็นปุโรหิตจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติพิเศษ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า เป็นผู้ที่รอบรู้พระเวทจึงจะได้เป็นผู้ที่ได้รับเลือกจากพระราชาทรง และจะต้องเป็นพราหมณ์เท่านั้น และในบางครั้งพราหมณ์ปุโรหิตจะแสดงสิทธิพิเศษทัดเทียมกษัตริย์ แต่ถึงอย่างไรก็ตามพราหมณ์ปุโรหิตก็เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความรู้ และอุทิศตนแก่สังคม ทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธี และเป็นผู้ให้คำแนะนำกษัตริย์ในด้านการปกครองและการสงคราม พราหมณ์ปุโรหิตจะได้ค่าตอบแทนเป็น สัตว์เลี้ยง ที่ดิน เงิน และภาษี²

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงที่มาของปุโรหิตตามหัวข้อดังต่อไปนี้ คือ ความหมายของคำศัพท์ ปุโรหิต

คำ "ปุโรหิต" มีความหมายซึ่งอาจเข้าใจได้ตามรูปคำเป็นนัยดังนี้คือ

1. เกิดจากคำ "ปุรุส" ซึ่งเป็นคำนิบาตแปลว่า "ก่อน" หรือ "ข้างหน้า"³ สมาสกับคำ "หิต" ซึ่งเป็นรูปอดีตกาลกรรมาจก (Past Passive Participle) ของธาตุ

¹Margaret and James Stutley, Harper's Dictionary of Hinduism (New York: Harper & Row, 1817), p. 237.

²A.L. Basham, The Wander that was India (Delhi: A.L. Basham, 1967), pp. 140-141.

³Sir Monier Monier-Williams, Sanskrit-English Dictionary (London: Oxford University Press, 1899), p. 634.

"ธา"⁴ ที่แปลว่า "วาง" ใช้รูปอ่อนลง "ต" บังคับ สำเร็จรูปเป็น "ทิต" แปลว่า "ถูกวางไว้แล้ว" เมื่อ "ปุรส" มาสมาสกับ "ทิต" จะต้องเปลี่ยน "อส" เป็น "ไอ" ตามหลักการสนธิของภาษาสันสกฤต จึงได้คำว่า "ปุโรทิต" หมายถึง "ถูกวางไว้แล้วข้างหน้า" หรือ "ถูกแต่งตั้งไว้แล้วข้างหน้า" โดยนัยนี้หมายถึงการเป็นผู้ที่พระราชทานทรงนับถือยกย่อง และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสำคัญในระดับหัวหน้าในหมู่พราหมณ์ทั้งหลายในราชสำนัก

2. ความหมายอีกนัยหนึ่งคือ "ปุรส" แปลว่า "ก่อน" สมาสกับ "ทิต" ที่แปลว่า "ประโยชน์" "ปุโรทิต" แปลว่า "ผู้มีประโยชน์ก่อน"⁵ โดยนัยนี้หมายถึงการเป็นผู้ที่ได้รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทน (เรียกว่าทักษิณา) ก่อนการทำพิธีต่าง ๆ ทุกครั้ง เช่น ในพิธีอิศวเมธ* ของท้าวอังคะ พระองค์ได้ทรงมอบค่าทักษิณาให้แก่พราหมณ์ปุโรทิตตั้งข้อความว่า

⁴Ibid., p. 1298.

⁵ ศักดิ์ศรี แย้มนัคดา, "ปุโรทิต," สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน 19 (2526-2527): 11952.

* พิธีอิศวเมธ เป็นพิธีสำคัญ กำหนดไว้ว่าให้ทำเพื่อขอพระเป็นเจ้าในเมื่อปรารถนาอะไรที่สำคัญมาก ๆ ในรามายณะมีกล่าวถึงพิธีอิศวเมธถึง 2 ครั้ง คือ ครั้งหนึ่งท้าวทศรถทำเมื่อต้องการขอโอรสและอีกครึ่งหนึ่งเมื่อพระรามได้เป็นใหญ่ในกรุงอโยธยาแล้วและปรารถนาจะลงอำนาจ พิธีที่ท้าวทศรถทำในรามเกียรติ์เรียกว่าพิธีกวนข้าวทิพย์ และพิธีที่พระรามทำในรามเกียรติ์เรียกว่าพิธีปล่อยม้าอุปการ แต่เป็นพิธีอย่างเดียวกัน

พิธีอิศวเมธนี้ เฉพาะแต่พระราชาธิบดีจึงจะทำได้ และในโบราณสมัยเป็นพิธีขอลูกเท่านั้น แต่ต่อ ๆ มากลายเป็นพิธีแผ่อำนาจไป

เริ่มต้นลงมือทำพิธีเรียกว่า "อัคนิชโยม" คือ บูชาไฟ และฉลองม้าตัวสำคัญแล้วปล่อยให้มันเดินไปในแคว้นต่าง ๆ มีกองทัพตามไปด้วย เมื่อม้าไปถึงแห่งใด ผู้ครองแคว้นแคว้นนั้นต้องกระทำความเคารพ หรือมีฉะนั้นก็ต้องสู้รบกับกองทัพที่ตามมันไป เมื่อมาได้เที่ยวไปครบหนึ่งปีแล้วจึงพากลับพระนคร และพระราชาม้าผู้เป็นเจ้าของม้าทำพิธีฉลองเป็นการใหญ่โต แล้วข่าม้าสำคัญนั้นบูชายัญ พระอัคกรมเทษของพระราชาม้าต้องเป็นผู้ลงมือข่าม้า แล้วต้องเผ้าศพม้าอยู่ตลอดคืนพร้อมด้วยมเหสีรองและสนมกำนัล เข้าขึ้นจึงสร่งชำระกาย แล้วขึ้นเผ้าพระราชสวามี ทางไสยศาสตร์นิยมกันว่า ถ้าพระราชาม้าพระองค์ใดกระทำพิธีอิศวเมธได้ครบ 100 ครั้ง จักได้เป็นพระอินทร์ ครอบครองเทวดา และมนุษย์ทั่วไป (Monier-Williams 1899: 115)

“ . . . ท้าวอังคะผู้มีพระวรกายแบบปางตรีศว่า เราจะให้ช้างจำนวนหนึ่งหมื่น เชือกและทาสี
จำนวนหนึ่งหมื่นคนแก่ท่าน ดูก่อนพราหมณ์ ขอท่านโปรดเชื่อเชิญเราไปในยัญพิธีนี้ด้วย . . . ”⁶
และในยัญพิธีนี้ข้อความสำหรับขับร้องมีใจความว่า

เหล่ามหาฤๅษีผู้เป็นบุตรของฤๅษีปรียเมธ แนะนำให้มหาฤๅษีอุทมายทำพิธีบูชาบวงสรวงด้วยโค
ทั้งหลายเหล่าโค มหาฤๅษีอุทมายให้โควันละสองพันตัวในจำนวนโคหมื่นล้านตัว เหล่านั้นใน
กลางยัญพิธี

ขณะที่บุโรหิตอุทมายทำพิธีบูชาบวงสรวงอยู่นั้น ท้าวอังคะ โอรสของท้าววิโรจนะทรงปลด
บังเหียนม้าที่ผูกอยู่ และทรงประทานม้าขาวจำนวน 88,000 ตัว⁷

และในพระราชพิธีที่สำคัญ อื่น ๆ เช่น พิธีราชสูยะ* ซึ่งเป็นพระราชพิธีเสริมพระราชอำนาจของ
พระราชา บรรดาพราหมณ์ทั้งหลายที่ประกอบพระราชพิธีก็จะได้รับคำทักษิณจากพระราชา

⁶AitBr. 8.4.2

sas ha uvāca alapa aṅgas daśa nāga sahasrāṇi daśa dāsī
sahasrāṇi dadāmi te / brāhmaṇa upa mā asmin yajñe hvayasva //

⁷AitRr. 8.4.3

yābhis gobhis udamayam prāiyamedhās ayājayan dve dve sahasre
badvānām ātreyas madhyatas dadat / asta asīti sahasrāṇi svetān
vāirocanas hayān praṣṭīn niscṛtya prayacchat yajamāne purohite //

* พิธีราชสูยะ เป็นพิธีที่ใช้สำหรับงานเฉลิมราชย์แห่งพระราชาธิบดีผู้ทรงมีชัยชนะข้าศึก
หรือได้ทรงแผ่อำนาจจนได้เป็นใหญ่เหนือบรรดาพระราชาทั้งปวง ถือเป็นจักรพรรดิ พิธีนี้คล้าย
พิธีราชาภิเษกซึ่งพระราชาจะกระทำทุก ๆ พระองค์ แต่จะเป็นพิธีที่ใหญ่กว่าพิธีราชาภิเษก
ธรรมดาและมักจะมียานอยู่นานถึง 1 ปีเต็ม หรือบางทีอาจหลายปีกว่าจะเสร็จการ ในงานจะมี
พิธีพลีกรรมและยัญพิธีต่าง ๆ บรรดาภคฺตรีย์ใหญ่น้อยทั้งหลายจะต้องเสด็จมาร่วมงานด้วย มิฉะนั้น
จะถือว่าแข็งข้อจะต้องถูกปราบปราม พิธีนี้จึงเป็นพิธีที่ประกาศความยิ่งใหญ่ของพระราชา เป็นพิธี
ที่สิ้นเปลืองเงินทองมาก ภคฺตรีย์ไม่มีฤทธานุภาพและร่ำรวยมากจริง ๆ จะทำไม่ได้ ในมหาภารตะ
ได้กล่าวถึงการทำพิธีราชสูยะของฤๅษีเรีเยร หลังจากทำสงครามชนะทูลโยธน์แล้ว (Monier-
Williams 1899: 874)

เป็นจำนวนมากมาย คึงข้อความว่า

พระราชพาพระราชทานแม่โคสาว เหล่านี้แก่พราหมณ์ เพราะว่ามีพรหมันทรงคุ้มครอง
 ยัญพิธีทางทิศใต้ ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงพระราชทานแม่โคสาวเหล่านี้แก่พราหมณ์
 พระองค์พระราชทานพวงมาลัยทองแก่พราหมณ์อุทคาคฤ พระราชทานทองคำแท่งแก่
 พราหมณ์โหดฤ พระราชทานกระจกทองคำ 2 บานแก่พราหมณ์อัครวรยุทั้งสอง พระราชทาน
 มาแก่พราหมณ์ประโสดฤ พระราชทานแม่โคที่เป็นหมันแก่พราหมณ์ไมศรวารุณ พระราชทาน
 โคผู้แก่พราหมณ์อัจฉิมสิน พระราชทานเสื้อผ้าสองชุดแก่พราหมณ์เนษฏฤ และพราหมณ์ไปศฤ
 พระราชทานเกวียนบรรทุกข้าวบาเลย์ซึ่งด้านหนึ่งเทียมโคแต่พราหมณ์อัจฉาวากะ และพระ
 ราชทานโคแก่พราหมณ์อักษณิธ (พราหมณ์ผู้จุดไฟ)⁸

ประวัติความเป็นมาของปุโรหิตและวรรณะพราหมณ์

เมื่อชาวอารยันอพยพมาตั้งรกรากอยู่ในดินแดนลุ่มแม่น้ำสินธุ พวกทาสหรือมีลักษณะ
 ซึ่งเป็นเจ้าของถิ่นได้เป็นผู้แพ้สงครามและยังคงอาศัยอยู่ในดินแดนแถบนี้ต้องกลายสภาพไปเป็น
 ทาสของชาวอารยันความแตกต่างระหว่างสีผิวของทาสและเจ้านายเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน
 คืออารยันที่เป็นเจ้านายมีผิวสีขาว ส่วนทาสซึ่งเป็นทาสผิวสีดำหรือสีคล้ำ การแบ่งฐานะหรือ
 ชั้นตามสีผิวจึงเกิดขึ้นเนื่องจากชาวอารยันเกรงว่า หากมีการแต่งงานระหว่างชาวอารยัน
 และทาสแล้ว อาจทำให้เชื้อชาติและสีผิวของชาวอารยันไม่บริสุทธิ์ ดังนั้นจึงพยายามหาวิธี

⁸
 ŚBr. 5.4.5.22

tas brāhmane dadāti / brahmā hi yajñam dakṣiṇatas
 abhigopāyati / tasmāt tās brahmane dadāti / hiraṇmayīm srajaṃ udgātre /
 rukmaṃ hotre / hiraṇmayān prakāśāu adhvaryubhyām / asvam parastotre /
 vasāṃ māitrāvaruṇāya / ṛṣabhaṃ brāhmaṇāchamsine / vāsasī
 nestapotrbhyām / anyataratoyuktam yavācitam acchāvākāya / gāṃ agnīdhe
 //22//

ป้องกันการผสมชนชาติขึ้น โดยการแบ่งชนในกลุ่มออกไปเป็นพวก เป็นชั้น เรียกวรรณะ
พร้อมทั้ง เหยียดพยายามฐานะของชาวพื้น เมือง เดิมคือพวกทาสหรือมีลักษณะ เป็นชนชั้นต่ำ และสร้าง
กฎเกณฑ์การสมาคมระหว่าง วรรณะขึ้น

ในด้านการปกครอง ชาวอารยันสมัยโบราณมีชนชั้นปกครอง เป็นนักศาสนาหรือมีประมุข
เป็นผู้นำทางพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งได้แก่พวกพราหมณ์ แต่เมื่อชาวอารยันซึ่งมีอำนาจอยู่ใน
แถบลุ่มแม่น้ำสินธุนี้ยังแยกกันอยู่เป็นรัฐอิสระ เล็ก ๆ รัฐเหล่านี้ต่างก็ไม่ยอมรับอำนาจซึ่งกันและกัน
และยังไม่มีกษัตริย์หรือรัฐใดรัฐหนึ่งขึ้น เป็นใหญ่ จึงยังมีการรบพุ่ง เพื่อแผ่ขยายดินแดนและ
รักษาอาณาเขตของรัฐตนอยู่เป็นนิจ ในยุคนั้นกรบจึงมีอำนาจสูง และในที่สุดก็ยึดอำนาจในการ
ปกครองเสีย ชนชั้นปกครองหรือกษัตริย์จึง เป็นนักรบ พวกพราหมณ์มีหน้าที่ในการดำเนินการทาง
ศาสนาเพียงอย่างเดียว พราหมณ์และกษัตริย์จึงมักมีความคิดขัดแย้งกันอยู่เสมอในเรื่องสิทธิแห่ง
การปกครอง พวกพราหมณ์อ้างว่าสิทธิในการครองของคนนั้นมีมาตั้งแต่โบราณกาล และอ้างการ
รับมอบอำนาจจากพระเจ้าเป็นเจ้าคือพรหม คือคนที่นับถือศาสนาพราหมณ์พวกหนึ่งถือตัวว่าเป็น
เหล่ากอสืบเนื่องมาแต่พรหม จึงได้นามว่าพราหมณ์ และพราหมณ์นั้นระวางชาติของตนไม่ให้
ปนคละด้วยชาติอื่นโดยถือว่าเป็นอุกไตสุชาติ คือเกิดดีแล้วทั้งสองฝ่าย คือทั้งฝ่ายมารดาและบิดา
เป็นสิ่งศุทธครหณี หมายความว่ามิครรภ์เป็นที่ถือปฏิสนธิมคจตติ แม้ชาติอื่นที่นับว่าต่ำกว่าชาติ
พราหมณ์ก็นับถือพราหมณ์เหมือนคนถือพระพุทธศาสนานับถือสมณะ ในศาสนาพราหมณ์จึงมีเรื่องราว
แสดงความยิ่งใหญ่ของพราหมณ์ให้เหนือกษัตริย์ เช่น ในนารายณ์ลิลีปยาง ปางที่ ๘^๙ กล่าวว่
พระนารายณ์อวตาร เป็นปรศุราม วรณะพราหมณ์ได้ปราบปรามกษัตริย์พ่ายแพ้ราบคาบจน เชื้อสาย
กษัตริย์สูญหายไปจากโลกทำให้ต้องมีการสมรสระหว่างชายหนุ่มวระณะพราหมณ์และนางกษัตริย์
เพื่อเริ่ม เชื้อสายกษัตริย์ขึ้นใหม่ ส่วนพวกนักรบคือพวกกษัตริย์ก็อ้างว่าช่วยชนะแห่งการรบ เป็นที่มา
แห่งความเป็นใหญ่และผู้สร้างชัยชนะ ในการรบก็คือนักรบหรือชนในวระณะกษัตริย์ ชนทั้งสอง
วระณะนี้จึงพยายามหาเสียง กับประชาชน เพื่อช่วงชิงความเป็นใหญ่ให้แก่วระณะของตน

^๙พระบาทสมเด็จพะมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลิลิตนารายณ์ลิลีปยาง (พิมพ์ในงานพระ
ราชทานเพลิงศพคุณหญิงอนุชิตชาตยชัย, 2514), หน้า 108.

คามสภาพความเป็นจริงแม้ษัตริย์จะเป็นใหญ่ในด้านการปกครองบ้านเมืองและแผ่ขยายอาณาเขตก็ตาม แต่พราหมณ์จะมีฐานะและอำนาจเหนือกษัตริย์ในด้านการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นผู้ติดต่อกับเทพเจ้าได้ มีความรู้ในวิชาบวงสรวงอันวอนและพหิบูชาเทวะคนวรรณะอื่น เช่น กษัตริย์ แพศย์ จะทำพิธีทางศาสนาด้วยตนเองไม่ได้ ต้องอาศัยพราหมณ์ประจำบ้านหรือพราหมณ์ประจำโคตรเรียกว่า ปุโรหิต เป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้ประกอบพิธี¹⁰ โดยที่คนทั้งปวงต่างก็มีความเชื่อว่า ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพหิบูชาัยญก็คือพราหมณ์เพราะว่าพราหมณ์จะเป็นผู้ผูกขาดการประกอบพิธีกรรมโดยมีคัมภีร์พราหมณะ เป็นแม่บทที่สำคัญพราหมณ์จึงเป็นผู้มีอำนาจอย่างแท้จริงในเรื่องการบูชาัยญ เมื่อเป็นเช่นนี้พวกรพราหมณ์เองก็คิดว่าพวกตนเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุด ความคิดในเรื่องชั้นวรรณะของพราหมณ์ก็ค่อย ๆ ปรากฏชัดเจขึ้น¹¹ พวกเขาจะยกย่องตนเองด้วยการกล่าวว่า พราหมณ์ไม่ว่าจะเป็นผู้โง่เขลาหรือเป็นผู้คงแก่เรียน ก็เป็นผู้สูงส่งเหมือนอย่างไฟ ไม่ว่าจะถูกนำไปใช้จุดกำยานบูชาัยญหรือไม่ก็ตาม ก็ยังเป็นผู้สูงส่งอยู่เช่นเดิม นอกเหนือไปจากนี้ บรรดาประชาชนทั่วไปต่างก็พากันยอมรับว่า จักรวาลทั้งหมดอยู่ใต้อำนาจของเทพเจ้า เทพเจ้าทั้งหมดอยู่ใต้อำนาจของเวทมนตร์คาถา เวทมนตร์อยู่ใต้อำนาจของพวกพราหมณ์ เพราะฉะนั้นพวกพราหมณ์จึงเป็นเทพเจ้าที่แท้จริง¹²

ในตอนปลายของยุคพระเวท อิทธิพลของพวกพราหมณ์ได้ก้าวขึ้นถึงจุดสุดยอด พิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาได้ตกอยู่ในมือของพราหมณ์โดยสิ้นเชิง พวกพราหมณ์เป็นผู้ผูกขาดการประกอบพิธีกรรมในทุกกรณี ัยญกรรมในยุคนี้ได้มีความสลับซับซ้อนเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นสิ่ง

¹⁰ วีมลศิริ ร่วมสุข, ประวัติวัฒนธรรมคติสันสกฤตยุคพระเวท (พระนคร : สำนักพิมพ์สหสยามพัฒนา จำกัด, 2522), หน้า 16.

¹¹ Julies Eggeling (tr.), The Satapatha Brāhmana Vol.26 of The Sacred Books of the East (India : Motilal Banarsidass, 1964), pp. 10-40.

¹² George Buhler (tr.), The Law of Manu Vol.25 of The Sacred Books of the East (India : Motilal Banarsidass, 1964), P. 402.

มีความขลังและศักดิ์สิทธิ์ในตัวของมันเอง การประกอบพิธีกรรมในสมัยแรก ๆ ของยุคพระเวทนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเอาอกเอาใจเทพเจ้า เพื่อให้เทพเจ้าอำนวยความสวัสดิ หรืออำนวยผลที่ปรารถนาต่าง ๆ แก่ผู้ประกอบพิธีกรรมเมื่อทำการบวงสรวงบูชาแล้วเทพเจ้าจะอำนวยผลที่ต้องการให้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับความกรุณาของเทพเจ้าเอง มนุษย์ไม่มีอำนาจอะไรที่จะบังคับเทพเจ้าได้ แต่ต่อมาถึงสมัยหลัง เมื่อพวกพราหมณ์มีอำนาจในสังคมมากขึ้น และพิธีกรรมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น แนวความคิดในเรื่องการบูชาจึงเปลี่ยนไป นั่นคือพิธีกรรมแต่ละอย่างมีความขลังและศักดิ์สิทธิ์ในตัวเอง กลายเป็นสิ่งที่พวกพราหมณ์ใช้บังคับเทพเจ้าให้อำนวยสิ่งที่ตนปรารถนา เชื่อกันว่าพิธีกรรมแต่ละอย่างนั้น หากทำให้ถูกต้องตามระเบียบวิธีที่กำหนดไว้อย่างครบถ้วนไม่บกพร่องแล้ว พิธีกรรมนั้นจะบังคับให้เทพเจ้าที่ออกชื่อถึงในพิธีต้องอำนวยสิ่งที่ประสงค์ให้ ในทางตรงกันข้าม ถ้าทำพิธีไม่ถูกต้องหรือคลาดเคลื่อนไปแม้แต่น้อย ก็จะมีผลเป็นอย่างอื่นไปทันทีเช่นกัน กล่าวกันว่าสุรคนหนึ่งประกอบพิธีบูชาสร้างหุ่นยนต์ขึ้นมาตัวหนึ่ง เพื่อใช้ให้ไปฆ่าพระอินทร์ แต่เนื่องจากในตอนทำพิธีออกเสียงร้ายเวทผิดเพี้ยนไปนิดเดียว หุ่นยนต์ที่สร้างขึ้นแทนที่จะฆ่าพระอินทร์ได้ กลับถูกพระอินทร์ฆ่าตาย สิ่งนี้เป็นข้ออ้างที่สำคัญของพวกพราหมณ์ที่ทำให้ปุโรหิตมีบทบาทมากขึ้น เพราะปุโรหิตจะเป็นผู้ที่มีความรู้ในการประกอบ พิธีอย่างคัมภีร์ ความเชี่ยวชาญในเรื่องพระเวทเป็นเลิศ เป็นสื่อกลางระหว่างเทวดาและมนุษย์ แม้แต่พระราชาก็จำเป็นต้องยอมรับนับถือและจ้างปุโรหิตไว้ประจำราชสำนัก คัมภีร์โอด เรยพราหมณะบทที่ 8 ถึงกับเน้นไว้ว่า

ทวยเทพยอมไม่รับเครื่องสังเวทจากพระราชารู้ไม่มีปุโรหิต เพราะเหตุนี้ปุโรหิตจึงมีอำนาจและอิทธิพลเคียงคู่กับตำแหน่งกษัตริย์หรือพระเจ้าแผ่นดินในอินเดียมานับแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชนชาติอารยันอินเดีย มีหลักฐานอ้างอิงถึงในคัมภีร์พระเวทประมาณ 3500-4000 ปีมาแล้ว และถือกันว่าเป็นตำแหน่งที่มีมาในแดนสวรรค์และโลกมนุษย์ตั้งแต่สมัยเริ่มแรกคัมภีร์เก่าแก่ที่สุดของศาสนาพราหมณ์คือคัมภีร์ฤคเวท กล่าวถึงเทพเจ้ารุ่นแรก 2 องค์ คือ พระอัคนี กับพระพฤทิสบดี (หรือพรหมณ์สบดี) ว่าเป็นเทพปุโรหิตของทวยเทพทั้งหลาย¹³

¹³ ศักดิ์ศรี แยมน์ดดา, ปุโรหิต, หน้า 11953.

เรื่องที่น่าจะสำคัญมากเรื่องหนึ่งในสมัยพระเวทก็คือ การแบ่งบุคคลในสังคมออกเป็น 4 ประเภท เรียกว่าวรรณะ คำว่า "วรรณะ" ตามความหมายเดิมแปลว่า "สี" ต่อมา หมายถึง ความแตกต่างที่สำคัญของชาวอารยันกับทาส ซึ่ง เป็นชาวพื้นเมืองเดิม คือสีผิวของ ชาวอารยันนั้นมีผิวขาว ส่วนชนเผ่าทาสจะมีผิวดำ¹⁴ และมีฐานะทางสังคมต่ำกว่าชาวอารยัน เพราะพวกอารยันรบชนะและพวกทาสจะต้องตกเป็นเชลย ดังนั้นในสมัยหลัง คำว่าวรรณะจึงมีความหมายเกี่ยวข้องกับฐานะของบุคคลในสังคม เดิมทีเดียวสังคมอินเดียโบราณมีเพียง 2 วรรณะ เท่านั้น คือวรรณะของชาวอารยัน และวรรณะของทาสหรือทาสย์ เมื่อเวลาผ่านไป เกิดมีคัมภีร์ฤคเวทขึ้น และพัฒนาการทางศาสนาได้ดำเนินไปเป็นเวลานานจนกระทั่ง เกิดพระเวทขึ้นอีก 2 คัมภีร์ คือ ยชุรเวทและสามเวท ระบบสังคมอินเดียโบราณจึงมีลักษณะตายตัว บุคคลในวรรณะของอารยันจึงประกอบด้วย ผู้ที่ทำหน้าที่ทางศาสนา ผู้ที่เป็นนักรบและนักปกครอง ตลอดจนชนชาวเมืองทั่วไปที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ กัน เช่น เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ทอผ้า ช่างไม้ เป็นต้น จึงมีการแบ่งชนกลุ่มต่าง ๆ ออกเป็น 4 ประเภทหรือ 4 วรรณะ คือ

1. วรรณะพราหมณ์ ถือเป็นวรรณะสูงสุดในการทำหน้าที่ทางศาสนา คำว่า "พราหมณ์" เป็นศัพท์ที่เนื่องจากคำว่า "พรหม" ชนวรรณะพราหมณ์ถือตนว่าสืบเชื้อสายมาจากพรหม สามารถติดต่อเกี่ยวข้องกับโองการต่าง ๆ จากพรหม ซึ่งเป็นพระเจ้าผู้เป็นเจ้ามา แจ่มแก่ชาวมนุษย์โลกได้ "พราหมณ์" คือผู้มีหน้าที่กระทำกิจในลัทธิ เป็นผู้ประกอบพิธีทั้งปวง สืบประจำวรรณะพราหมณ์ได้แก่ สีขาว ชนวรรณะนี้จึงนิยมใช้เครื่องนุ่มห่มด้วยสีขาวล้วน ในความหมายที่ว่า เป็นผู้บริสุทธิ์ในศีลธรรมและจรรยา มารยาท เป็นพวกที่ทำหน้าที่ศึกษา ทรงจำและสืบต่อคัมภีร์พระเวท เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา สำหรับวรรณะอื่น ๆ ทุกวรรณะ ดั่งมีคำกล่าวกันว่า "บุคคลย่อมถือว่า พราหมณ์เป็นอาจารย์"¹⁵ และบุโรหิตก็จะต้อง เป็นบุคคลที่อยู่ในวรรณะพราหมณ์เอง

14
RV. 9.41,1

15
Ap. 2, 2,4,24

..brahmana ācāryah smāryate tu /

2. วรณะกษัตริย์ เป็นวรณะนักรบ เป็นผู้ที่มีหน้าที่ควบคุมหมู่คณะ และต่อสู้ศัตรูที่จะมารุกรานหมู่คณะของตน ตลอดจนทำหน้าที่ปกครองและทำศึกสงครามขยายเขตแดนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ชนในวรณะนี้นิยมสีแดง เป็นสีประจำวรณะ การถือเอาสีแดงเป็นสีประจำวรณะนี้เข้าใจว่าคงจะมาจากสีแดงของเลือดที่บุคคลในวรณะนี้จะต้องสัมผัส เสมอในเวลาออกรบพุ่ง เพราะตระกูลนักรบ เป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการใช้อาวุธประหัตประหารอันจะนำมาซึ่งการนองเลือดตลอดมา

3. วรณะแพศย์ หรือ ไวศยะ เป็นวรณะของพ่อค้า กสิกร เกษตรกร ซึ่งมีหน้าที่ในการทำนา ทำสวน ทำไร่ ทำการค้าและประกอบการค้าต่าง ๆ เพื่อหาทรัพย์มาสู่รัฐ วรณะนี้เป็นวรณะของคนส่วนใหญ่ของสังคม ซึ่งมีอาชีพพาณิชย์กรรม เกษตรกรรม และศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ สีเครื่องนุ่งห่มประจำวรณะนี้คือสีเหลือง

วรณะทั้ง 3 ดังกล่าวมาแล้วนี้ ถือว่าเป็นวรณะของชาวอารยัน ส่วนพวกทาสซึ่งยังคงอาศัยอยู่ในดินแดนมัธยมประเทศนั้น ชาวอารยันจัดให้เป็นวรณะที่ 4 คือ

4. วรณะศูทร เป็นวรณะของพวกกรรมกร หรือผู้เลี้ยงชีพด้วยแรงงาน ทำงานรับจ้างที่ต้องใช้แรงกายแบกหามหรือให้บริการแก่วรณะอื่น ๆ เป็นวรณะต่ำในสังคม ไม่มีสิทธิ์คบค้าสมาคมกับชนวรณะอื่น ๆ และเนื่องจากคนในวรณะนี้ต้องทำงานหนักคลุกเคล้าอยู่กับสิ่งสกปรกและเหงื่อไคลอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับผิวพรรณดั้งเดิมแห่งร่างกายเป็นสีดำอยู่แล้ว สีแห่งเครื่องนุ่งห่มประจำวรณะจึงถูกกำหนดให้เป็นสีดำ

วรณะทั้ง 4 นี้มีบัญญัติไว้ในคัมภีร์พระเวท อันเป็นคัมภีร์หลักของศาสนาพราหมณ์ จึงเป็นบัญญัติที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม แม้ว่าท้าววรณะกษัตริย์จะเป็นผู้มีกำลังและอำนาจในสังคม ซึ่งควรจะอยู่ในวรณะสูงสุด แต่พวกพราหมณ์ซึ่งเป็นผู้ผูกขาดในพิธีกรรมของศาสนา และการศึกษาคัมภีร์พระเวท ก็ไม่ยอมรับว่าตนมีฐานะด้อยกว่าวรณะกษัตริย์ เพราะมีข้อความในคัมภีร์พระเวทเกี่ยวกับกำเนิดของวรณะทั้ง 4 ว่าพวกพราหมณ์เกิดจากพระโอษฐ์ของพระพรหม จึงเป็นวรณะที่สูงกว่าวรณะอื่น ๆ ท้าววรณะกษัตริย์เกิดจากพระบาทของพระพรหม แพศย์หรือไวศยะ เกิดจากขาของพระพรหม และวรณะศูทรเกิดจากพระบาทของพระพรหม จึงเป็นวรณะที่ต่ำที่สุด ซึ่งข้อความดังกล่าว ได้มีหลักฐานปรากฏอยู่ใน

ปุรุษะสุกตะ* จากคัมภีร์ฤคเวทมนต์ที่ 10 สูกตะที่ 90 มंत्रที่ 12 ว่า "ปากของปุรุษะ เป็นพราหมณ์ แขนทั้งสองเป็นราชันย์ ขาทั้งสองเป็นไวศยะ และพวกศูทรได้เกิดมาจากเท้าทั้งสอง"¹⁶

คัมภีร์ศรีมัทภควัทคีตา กล่าวถึงการกำเนิดวรรณะ และการถือชั้นวรรณะไว้ว่า

วรรณะมี 4 คือ พราหมณ์ กษัตริย์ ไวศยะ ศูทร ถ้าชายพราหมณ์ได้ภรรยาเป็น กษัตริย์ ไวศยะ หรือศูทร จัดเป็นอนุโลม নয় ไม่เสียธรรมเนียม แต่ถ้าเป็นหญิง พราหมณ์ไปได้สามีเป็นกษัตริย์ ไวศยะ หรือศูทร จัดเป็นประติโลม নয়ถือเป็นการเสื่อม เสียวรรณะ¹⁷

---

* ปุรุษะสุกตะ เป็นบทที่ว่าด้วยความเป็นมาของโลกและจักรวาล (Cosmology) ปุรุษะมีความหมายในปัจจุบันว่า "คน" แต่ในคัมภีร์ฤคเวทมนต์ที่ 10.90 "ปุรุษะ" หมายถึง ผู้มีชีวิตชนิดหนึ่งที่มีรูปร่างใหญ่โตมาก มีศีรษะหนึ่งพันศีรษะ มีตาพันตา มีเท้าหนึ่งพันเท้า เมื่อนอนบนพื้นโลกจะปกคลุมโลกทุกด้านและยื่นเลยโลกออกไป 10 นิ้ว ปุรุษะ เป็นปฐมกษัตริย์ ที่เหาะทั้งหลายนำมาประกอบพิธีบวงสรวงซึ่งการพลีกรรมด้วยยัญพิธี . . . yajñena yajñam ayajanta devās . . .

จากการบวงสรวงทำให้เกิดสรรพสิ่งในโลกนี้คือสัตว์ต่าง ๆ มี ม้า และสัตว์ที่มี พันสองแถวอื่น ๆ เช่น วัว แพะ และ แกะ วรรณะทั้ง 4 พระจันทร์ พระอาทิตย์ พระอัคนี พระวาญู อากาศ ท้องฟ้า พื้นดิน และทิศทั้ง 4

¹⁶ RV. 10.90.12

Brāhmano' sya mukham āsīd bāhū rājanyaḥ kṛtaḥ /
urū tadasya yadvāisyah . . . padbhyāṃ sudro ajāyata //

¹⁷ แสง มนวิฑูร (แปล), ศรีมัทภควัทคีตา (พระนคร: แพร่พิทยา, 2515),

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการแบ่งชั้นวรรณะ เป็นเครื่องกั้นการผสมสายเลือดระหว่างชาวอารยันและชาวทศยุ แต่เครื่องกั้นนี้ก็ไม่สามารถทำให้เกิดผลสมความมุ่งหมายได้ เพราะยังมี การแต่งงานข้ามวรรณะเกิดขึ้นเสมอ ไม่ว่าจะเป็นระหว่างวรรณะของพวกอารยันเองหรือระหว่างวรรณะของอารยันและทศยุ มีหน้าซ้ำการแบ่งชั้นวรรณะดังกล่าวกลับจะเป็นผลเสียในการแบ่งชนชั้นกันเองในหมู่ชาวอารยัน คือ ชาวอารยันในวรรณะกษัตริย์ และวรรณะแพศย์ กลับตกอยู่ในฐานะและศักดิ์ศรีที่ต้อง เป็นรองวรรณะพราหมณ์ เพราะ เชื่อกันว่าพราหมณ์สามารถติดต่อบางสรวงอันวอนเทพเจ้าให้มาประสาทร หรือบันดาลความเป็นไปต่าง ๆ ในโลกมนุษย์ได้ พวกพราหมณ์จึงเป็นที่เคารพและยำเกรงของคนทุกวรรณะ แม้แต่กษัตริย์ซึ่งเป็นใหญ่ในการปกครอง แสดงว่าพราหมณ์เป็นผู้มีฐานะสูงสุดในสังคม เพราะในคัมภีร์โศดดิรียพราหมณ์บทที่ 1.2.6.7 กล่าวว่า พราหมณ์เกิดจากเทวดา และศูทรเกิดจากอสูร¹⁸ และในคัมภีร์โศดดิรียสังหิตายบทที่ 7.1.1.6 ก็กล่าวว่า พราหมณ์เกิดจากปากของประชาชาติ ซึ่งเป็นทวยะผู้สร้างสรรพสิ่งในโลกนี้ ส่วนวรรณะกษัตริย์นั้นเกิดจากอกและแขน วรรณะแพศย์เกิดจากส่วนกลาง และวรรณะศูทรเกิดจากเท้าของประชาชาติ¹⁹

เมื่อพวกพราหมณ์มีอำนาจมากมีคนยำเกรงมาก โอกาสที่จะแสวงหาลาภสักการะก็มีมากขึ้น ชาวอารยันทุกวรรณะ เมื่อจะประกอบพิธีกรรมแต่ละ ครั้งต้องอาศัยพราหมณ์ และพราหมณ์จะมีส่วนในการรับทักษิณด้วยไม่น้อย เมื่อพราหมณ์ร่ำรวยขึ้นด้วยทักษิณาก็คิดแสวงหาอำนาจเพิ่มเติม พราหมณ์แต่ละพวกก็จะแข่งขันกันในการทำพิธี โดยถือว่าการจัดทำพิธีต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามพิธีที่กำหนดไว้ในพระเวทเป็นสิ่งสำคัญ พราหมณ์แต่ละกลุ่มก็ได้เพิ่มเติมพิธีกรรมของตนให้ละเอียดพิสดารขึ้นเพื่อแข่งขันกันในทางรับทักษิณ รายละเอียดของพิธีกรรมต่าง ๆ ได้ถูกเพิ่มเติมขึ้นจนพราหมณ์เองไม่สามารถท่องจำได้

¹⁸TBr. 1.2.6.7

. . . dāivyo vai varṇo brāhmanah asuryyo sūdrah . . .

¹⁹TS. 7.1.1.6

. . . mukhatas . . . brāhmano . . .
 uraso bāhubhyām . . . rājanyo . . .
 madhyatah . . . vaisyo . . .
 padbhyām . . . sūdro . . .

ส่วนในด้านความเป็นอยู่นั้น ชาวอารยันทั้งหลายอยู่กันโดยแบ่งเป็นโคตร แต่ละโคตร จะมีหัวหน้าโคตรควบคุมดูแล เมื่อหัวหน้าโคตรแต่ละโคตรจะกระทำกิจพิธีในการบูชาเทพเจ้า หรือจะประกอบกิจการใด ๆ ก็จะต้องอาศัยพราหมณ์ประจำบ้าน หรือพราหมณ์ประจำโคตรที่ เรียกกันทั่วไปว่า "ปุโรหิต" เป็นที่ปรึกษาและกระทำกิจพิธี เพราะเชื่อกันว่า "ปุโรหิต" เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในพระเวท สามารถติดต่อกับเทพเจ้าได้ เป็นสื่อกลางระหว่างเทวดากับมนุษย์ และสามารถบังคับเทวดาให้อำนวยผลประโยชน์ให้ตามที่ตนปรารถนา ด้วยเหตุนี้ฐานะของพวกพราหมณ์ จึงสูงมากขึ้นตามลำดับ

ยัญพิธีต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในคัมภีร์พระเวทนั้น ต้องมีพราหมณ์หรือผู้ทำพิธีระดับหัวหน้า 4 พวกดังต่อไปนี้

1. พราหมณ์โหดฤ มีหน้าที่ในการร่ายมนตร์สรรเสริญเทพเจ้า เพื่ออัญเชิญให้มาปรากฏ และเป็นประธานในยัญพิธี คือเป็นผู้ประกาศเทวดา และสวดฤคต่าง ๆ ในคัมภีร์ฤคเวท²⁰

2. พราหมณ์อ้อวรฤ มีหน้าที่ประกอบพิธีกรรมบวงสรวงสังเวทยเทพเจ้าตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ในคัมภีร์พระเวท เป็นผู้กระทำกิจบูชา ผู้เตรียมและกระทำพิธีทั้งปวงตามยสุรเวท หน้าที่โดยเฉพาะก็คือ วัดพื้นที่บริเวณพิธีสร้างแท่นบูชา เตรียมภาชนะที่ใช้ในพิธีบูชาบวงสรวง ทาพื้น และน้ำเมา จุดไฟ จัดหาสัตว์บูชาอัญ และนำมาฆ่า นอกจากนี้แล้วยังเป็นผู้สวดบทสวดในคัมภีร์ยสุรเวท ด้วยเหตุนี้คัมภีร์ยสุรเวทจึงมีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่าอ้อวรฤ²¹

3. พราหมณ์พรหมัน เป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญทรงจำคัมภีร์พระเวททั้งหมด ทำหน้าที่เป็นผู้กำกับพิธี และควบคุมยัญพิธีให้เป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้

²⁰ Monier-Williams, A Sanskrit - English Dictionary, P. 1306.

²¹ Ibid., P. 24.

4. พราหมณ์อุทคาตฤ เป็นหนึ่งในพราหมณ์ระดับหัวหน้าทั้ง 4 เป็นผู้สวดสฤตะใน คัมภีร์สามเวท ทำหน้าที่สวดมนตร์ด้วยสำเนียง เสนาะ เพื่อกล่อมเทพเจ้าที่อัธยาศัยให้มา เป็นประธานรับเครื่องบวงสรวงสังเวทในยัญพิธี ให้เกิดความบันเทิงและเป็นผู้ดูแลระวางมิให้งานพิธี มีเวลาว่างเปล่าในระหว่างที่ทำพิธี²²

นอกจากพราหมณ์ผู้ทำพิธีระดับหัวหน้าทั้ง 4 พวกดังกล่าวมาแล้ว ยังมีพราหมณ์ผู้ช่วย ผู้ทำพิธี ซึ่งเรียกชื่อต่าง ๆ กันออกไปดังนี้คือ

1. พราหมณ์ประโสตฤ เป็นพราหมณ์ผู้ช่วยพราหมณ์อุทคาตฤ เป็นผู้สวดบทสวด ปริสดาวณะ²³

2. พราหมณ์ไมศรวารุณ เป็นพราหมณ์ผู้ทำพิธี เป็นผู้ช่วยคนแรกของพราหมณ์โหดฤ²⁴

3. พราหมณ์อัจฉัมสิน เป็นพราหมณ์ผู้ช่วยของพราหมณ์พรหมัน หรือเป็นหัวหน้า พราหมณ์ในพิธีบูชาบวงสรวงน้ำโสม²⁵

4. พราหมณ์ไปตฤ เป็นหนึ่งในจำนวนพราหมณ์ผู้ทำพิธี 16 คน ซึ่งเป็นผู้ช่วยของ พราหมณ์พรหมัน²⁶

5. พราหมณ์อัจฉาวากะ เป็นหนึ่งในจำนวนพราหมณ์ทั้ง 16 คน ผู้กระทำพิธีบูชา บวงสรวงที่ยิ่งใหญ่ด้วยน้ำโสม²⁷

6. พราหมณ์เนษตฤ เป็นพราหมณ์ผู้นำในการทำพิธีอัคนิษโฏม หรือพิธีบูชาไฟ

²²Ibid., P. 187.

²³Ibid., P. 699.

²⁴Ibid., P. 834.

²⁵Ibid., P. 741.

²⁶Ibid., P. 650.

²⁷Ibid., P. 9.

คุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นบุโรหิต

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้ที่จะเป็นบุโรหิตนั้นจะต้องอยู่ในวาระพระราชมณเฑียรซึ่งมีบิดาและมารดาเกิดในวาระพระราชมณเฑียรเท่านั้น และเป็นอุภโตสุชาติ คือเกิดดีแล้วทั้ง 2 ฝ่าย เป็นสังสุทธครหณี คือมีกรรมเป็นที่ถือปฏิสนธิมหัจฉติ และนอกจากคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว ชนวาระพระราชมณเฑียรนั้นยังจะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังต่อไปนี้คือ

1. สมะ คือ การมีความสุภาพภายในจิตใจ ไม่ขุ่นปนด้วยความโลภ โกรธ หลง
2. ทมะ คือ การระงับจิตใจได้ ราลึกในเมตตาคือเสมอ
3. ตปะ คือ การผจญต่อความลำบาก บำเพ็ญเพียรเพื่อหาความรู้และความจริง
4. เสราจะ คือ การทำตัวเองให้บริสุทธิ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
5. สันโดษ คือ ความพอใจในความสุขที่มีอยู่
6. กษมา คือ ความอดโทษ มีเมตตา กรุณา เป็นที่ตั้ง
7. สรลดา คือ ความซื่อตรง พูดตรง ทำตรง
8. ญาณะ คือ การแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องชอบ
9. ทया คือ ความเมตตาต่อชีวิตทั้งปวง
10. อาสติกดา คือ ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์
11. สัตยะ คือ การมีความเห็นอันเป็นความสัตย์สุจริต ไม่คิดคดทรยศต่อใคร²⁸

---

²⁸ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลิลิตนารายณ์สิบปาง หน้า 108.

นอกจากชนในวรรณะพราหมณ์จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติครบถ้วนดังกล่าวมาแล้ว
 ยังจะต้องมีหน้าที่ต่าง ๆ อีก 6 ประการ ตามที่มีกำหนดไว้ในคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ คือ

1. ปฺรฐานะ คือ การรับการศึกษาชั้นสูง หมายถึงการได้ศึกษาพระเวท
2. ปาฐนะ คือ การให้การศึกษาแก่คนอื่น หมายถึงการได้เป็นผู้สั่งสอนศิษย์วิทยา
3. ยชนะ คือ การทำพิธีต่าง ๆ เพื่อตนเอง
4. ยาชนะ คือ การทำพิธีต่าง ๆ เพื่อคนอื่น
5. ทานะ คือ การทำบุญให้ทาน
6. ปฏิคหะ คือ การรับบุญทานจากผู้มีศรัทธา²⁹

สำหรับคุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งของผู้ที่จะได้เป็นปุโรหิตก็คือ ต้องเป็นพราหมณ์
 ที่เรียนจบ และมีความเชี่ยวชาญในคัมภีร์พระเวท ซึ่งจะต้องหมายถึงทั้ง คัมภีร์ศรุตและสมฤติ

โดยชาติกำเนิด ปุโรหิตต้องเป็นพราหมณ์ที่เรียนจบและมีความเชี่ยวชาญในคัมภีร์
 พระเวททั้ง 4 อันได้แก่ คัมภีร์ฤคเวท ยชุรเวท สามเวท และอถรรพเวท และคัมภีร์ต่าง ๆ
 ที่เนื่องด้วยคัมภีร์พระเวทดังกล่าวมาแล้ว แต่โดยปกติพราหมณ์ทั่วไปย่อมเลือกเรียนคัมภีร์
 พระเวทเล่มใดเล่มหนึ่ง แล้วทำหน้าที่สวดหรือดำเนินการเกี่ยวกับพระเวทนั้น ๆ และได้ชื่อ
 ตามสังกัดแห่งพระเวทต่าง ๆ กัน คือ

พราหมณ์ที่เรียนรู้ฤคเวท เรียกว่าพราหมณ์โหดฤ ไทยเรียกว่าพราหมณ์โหดธา

พราหมณ์ที่เรียนรู้ยชุรเวท เรียกว่าพราหมณ์อธรรพฤ ไทยเรียกว่าพราหมณ์อถรรพ

พราหมณ์ที่เรียนรู้สามเวท เรียกว่าพราหมณ์อุทฺคฤ ไทยเรียกว่าพราหมณ์อุทฺคธา

พราหมณ์ที่เรียนรู้อถรรพเวท เรียกว่าพราหมณ์ปุรฺหมฺ ไทยเรียกว่าพราหมณ์ปุรฺหมฺ

ในสมัยพระเวทยุคแรก ๆ ฟูโรหิตคัดเลือกมาจากพราหมณ์โทตฤ คัมภีร์ฤคเวท
มณฑลที่หนึ่ง สุกตะที่หนึ่ง กล่าวว่พระอัคนีเองทรงเป็นโทตฤด้วย แต่ในสมัยหลัง ๆ ฟูโรหิต
คัดเลือกมาจากพราหมณ์พรหมัน เพราะพราหมณ์ประเภทนี้นอกจากจะศึกษาลึกซึ้ง เฉพาะ คัมภีร์
อถรรพเวทแล้ว ยังต้องศึกษาคัมภีร์พระเวทเล่มอื่น ๆ อีก 3 เล่มด้วย และยังเป็นหัวหน้า
พราหมณ์ที่คอยกำกับการในเวลาที่ทำกิจพิธี ให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ และ
คอยดูไม่ให้มีเวลาว่างในระหว่างทำกิจพิธี จึงถือว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญและเป็นผู้รู้พระเวทหมดทุก
คัมภีร์ สมควรแก่การเป็นฟูโรหิตโดยแท้จริง

ตำแหน่งฟูโรหิต เป็นตำแหน่ง เฉพาะบุคคลที่พระราชาแต่งตั้งขึ้นตามความรู้ความสามารถ
โดยคัดเลือกจากพราหมณ์ที่มีชื่อเสียง เค่นในการเรียนรู้พระเวทและศิลปศาสตร์ต่าง ๆ มิได้เป็น
ตำแหน่งสืบตระกูล เว้นเสียแต่ฟูโรหิตผู้นั้นจะมีบุตรที่มีคุณสมบัติเด่นและเหมาะสมจริง ๆ เท่านั้น

การดำรงตำแหน่งของฟูโรหิต จะต้องมีการอภิเษกโดยไม่มีภรรยาน้ำ เรียกว่าพิธี
"พฤษุสฺปติสฺว" ตามธรรมเนียมของอินเดียที่กล่าวไว้ในคัมภีร์โอดเรยพราหมณะ อธิยายะที่ 8
และคัมภีร์ศตปถพราหมณะ อธิยายะที่ 3 ผู้ที่ดำรงตำแหน่งฟูโรหิตในราชสำนักหนึ่ง หรือใน
แคว้นแคว้นหนึ่งจะมีได้เพียงคนเดียวเท่านั้น ส่วนพราหมณ์อื่น ๆ ที่ทำพิธีต่าง ๆ อาจจะมีจำนวน
มากมายเท่าใดก็ได้ จึงเป็นที่เห็นได้ชัดแจ้งว่าฟูโรหิตนั้นมีอำนาจหน้าที่เป็นใหญ่เหนือพราหมณ์
ผู้ทำราชพิธีทั้งปวง